

GOŚCINIEC (182) *sb m*

WN i A sg -ec (65), -eć (2); -ec : -eć *Mącz* (10 : 1), *RejPos* (5 : 1). -ńc- (66), -nc- (23), -(n)c- (26).
o oraz e jasne (w tym w e 1 r. błędne znakowanie).

sg N gościniec (33). ◊ *G* gościńca (32). ◊ *D* gościńcowi (1). ◊ *A* gościniec (34). ◊ *I* gościńcem (24); -em (4), -(e)m (20). ◊ *L* gościńcu (16). ◊ *pl N* gościńce (11). ◊ *G* gościńc(o)w (2). ◊ *A* gościńce (7). ◊ *I* gościńcy (6) *RejPos* (2), *RejZwierc* (4), gościńcami (3), gościńcami (2); -ami *BudBib*; -mi: -ami *SarnStat* (3 : 1). ◊ *L* gościńcach (6) *MiechGlab*, *StryjKron*, *SarnStat* (4), gościńc(o)ch (5) *RejPos* (4), *RejZwierc*; ~ -ach *SarnStat* (3), -äch (1) *StryjKron*, -(a)ch (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Zajazd, karczma; diversorium, diverticulum, hospitium, stabulum, taberna (diversoria a. meritoria) Mącz, Cn; diversoriolum, hospitale, hospitium Cn* (25) : Potym go [kosz] ná lie záłożył/ *A* przed nimi w gościńcu był. *BierEz* B, B; *MetrKor* 41/155; *LibMal* 1545/105, 1546/ 110v, 111, 1550/156, 1554/190, 192v; *Hospitium, Gośpodá/ Gościniec/ Gościńni dóm Kárczmá. Mącz* 159a, 159a, 411c [2 r.], 437c, 487c, d; Wpuł drogi był gościniec/ w ktorým záwždy bráčia ná noc odpoczywáli *SkarŻyw* 183, 243; *SarnStat* 705.

W charakterystycznych połączeniach: gościniec publicum, znamienity; na gościńcu (4), *w gościńcu* (4).

Wyrażenie: »żebraczy gościniec« = przytułek (4): *Prochodochium, Zebráczy dóm/ Zebráczy gościniec. Mącz* 329a.

Szereg: »gościniec, (i, albo) karczma« [szyk 3 : 2] (5): W tichże też łtronach gdy goście iaci mają być tedy noci przed tim bywaią w onych karczmach abo gościncach łtrachy á kołatanie Garczow *MiechGlab* +5; *Diversorium, Gośpodá/ gościniec/ kárczmá. Mącz* 487d, 218a, 487d; *SkarŻyw* [237].

2. *Droga, trakt, wytyczona trasa; via Mącz, Cn* (156) : a thełz banye rozne gdzie łłol byerzą przetho rozne gołzczincze *A* czolzią thknye kvpczow czy rozno ydą bo zrozlicznich myałth ydą, a thak vltawicznych gołzczinczow nyemyewaly *MetrKor* 57/117 [*idem* 59/276]; *A* thak ołtatek thego gołzczincza wyłłchey opyłłano *MetrKor* 57/119 [*idem* 59/280] 57/117, 59/276 [3 r.], 280; *LibLeg* 6/118v [3 r.]; *RejWiz* 23, 129; Gościńcá nigdy nie opułzczay dla łćiefzki *HistRzym* 58, 59 [2 r.], 60v [2 r.]; Napierwey *Cełaz Krzełćijáńłki [...]* miałby trzy gościńce ciágnąc/ z Niemcy/ *Czechy/ Węgy. BielSpr* 58v, 47, 58; *BudBib Iudic* 5/6; twym fukiem łurowym *Morze* wyłłchło: á oni gościńcem gotowym *Miedzy* dwa wodné mury łłony bród przebyli *KochPs* 160; *SkarŻyw* 57; *KochProp* 13; *LatHar* 226, 257, 560; y wlyłtkie gościńce [...] niech máią wolné. Wlyłakże zápláciwlyzy *Cłá/ y* záchowuiąc gościńce łtarádawné *Miałł Krółełtwá y Pańłtw. SarnStat* 1120; *Kupcy łtarémi gościncmi máią iezdzić. SarnStat* 1235, 142, 289, 610, 934, 947 (11); Biełz rychłó ná gościniec prołto zá przedmiełcié *Krákowlkie CiekPotr* 83.

gościniec do czego (11): *MetrKor* 57/115v, 116, 119v, 59/273, 274v, 281; *A* náuki pocłciwe/ á łwiczenia rołtropne łą iákoby gościńce do onego miáłtá z rozliczných łtron *RejZwierc* 14v; *BielSpr* 58v [2 r.]; *SarnStat* 1119; Tákże też ich potomłtwo *Polak* z przyrodzenia *Ma vltawiczná chłiwołć* do pielgrzymowánia *Kiedy* iuż przewie pewny gościniec do *Rzymá: Nie zátrzymá* go domá ni láto/ ni zimá. *KlonWor* 52.

gościniec z czego (8): *MetrKor* 57/116, 119v, 59/274v, 281; *RejZwierc* 14v; *BielSpr* 58v [2 r.]; Z Wałach także gościniec nie ma bydź/ iedno przez Kołomyią. *SarnStat* 1049.

gościniec ku czemu (4): Thy są Gołczincze Prafolskie Ziemye Wolnisky Ale Gołcznicze [!] [...] rozliczne po Wolinyuzmyafta do Myafta, tak kv polfeze iako kv Lithwye y zmythi okrom thego sza yako wodne tak na Grobliach etc kvpczom y prafolom *MetrKor* 59/281, 46/114v, 57/119v, 59/271.

gościniec przez co (1): Drugi Gościniec z Węgier z Miáftá Budzyniá do Trácyiey przez Siedmigrodzką Ziemię *BielSpr* 58v.

gościniec po czym (2): ale Gołczincze rozliczne po Wołynyv [...] ífá iako wodne tak na groblach etc Kupczom y prałfolom *MetrKor* 57/119v, 59/281.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (5): A thak óftatek thego gołczincza wyífchey opyífano Pod Lwowskiem gołczinczem afz do ífamey drohobiczi *MetrKor* 57/119 [*idem*] 59/280; Taxari Bygocha Bayfeyt Cormanak s fwimy pomocznyky thich braly na barńkym gołczynczv *LibLeg* 11/100v; pobił miefzczány Krákwkie we Zborowku v Wińlice ná gościńcu Lubelskim. *BielKron* 397; ále dla wielkiego głodu w Wołofzech/ y ná wżyftkich Tureckich gościncach pánuiącego/ mufieliífmy iáchác nie zwykłą drogą *StryjKron* 777.

W charakterystycznych połączeniach: gościniec gotowy, pewny, staradawny, stary, ustawiczny (2), *wolny, zwyczajny* (3); *gościniec ciągnąc; gościńcem ciągnąc, íść, jechać (jeździć)* (4), *powieźć* (2), *puścić się, wieść; na gościniec nawodzić; do gościńca przywrocić*.

Fraza: »idzie, idący gościniec« (2 : 1): A wízakze ydzye then gołczyncyecz do Bvńka *MetrKor* 57/119v, 59/280v; Iakom się ia niewrzvczila ani gwałtownie ossiadla pewney częsczi láki [...] oth drogy Nowo dworskiej wedle Goszczińca s Zakroczymia do Varshewy ydączego asz do Láki rzeczoney Lvbina *ZapWar* 1550 nr 2683.

Zwroty: »gościńcem chodzić« [*szyk zmienny*] (2): vftáły były gościńce/ á przechodniowie ścieżek chodzili gościńcami [*perambulabant semitas tortuosas*] *BudBib Iudic* 5/6; w ítronę Niemieckieý ziemie z iákiémikolwiek kupiámi/ y woły przerzeczonym gościńcem nie máią chodzić [*via praefata ire* *JanStat* 1035] *SarnStat* 1236.

peryfr. »na jeden się gościniec schodzić« = *być tym samym, równać się sobie* (1): Iákoby wtem iáka rozność byłá/ żeby niewiáfty wrzędy trzymały/ álbo oni ktoremi niewiáfty rządzá/ gdyż te obie rzeczy ná ieden íę gościniec íchodzą [*cum idem utrunque consequatur*]. *ModrzBaz* 49.

»nie zastąpić gościńca« (4): yakom ya nyeza(sta)pyl drogy goszcincza kthori ssya vyedye [!] scholypsov do warschewy *ZapWar* 1538 nr 2576.

Wyrażenia: »gościniec kupiecki« (2): Gościńce kupieckie *SarnStat* 1308, 1234.

»gościniec pospolity« = *strata publica* *JanStat* (2): WSzelki poífessor imięnia/ przez imięnié y dziedzictwo íwé/ powinien z zwyczáiu ítáręgo té drógi wydác fáśiádom [...] / to íeft/ do Kościoła/ do Tárgu/ do Młyná/ do przewozu/ y gościniec poípolicy *SarnStat* 1164, 1070.

»gościniec prasolski (a. prasolny)« = *szlak kupców handlujących solą* (8): Gołczincz ku Luczku Prałsolfkii *MetrKor* 46/114v [*idem* 59/271]; Drugii Gołczincz Prałfolni do Luczka ktori ydzie na Oliefko od dolyny Polonie. *MetrKor* 57/115v [*idem* 59/273], 57/116, 119v, 59/271, 273, 274v, 281.

»torowany gościniec« (1): Bo to wdzięczna rzecz iest każdemu kto w drogę iedzie ábo idzie/ [...] iż profto á bełpiecznie tobie iedzie álbo idzie wiadomym á torowanym gościńcem łwoim. *RejZwierc* 173.

Szeregi: »droga, (i) gościniec« = *via et strata JanStat, JanPrzyw* (9): *ZapWar* 1538 nr 2576; *Via militaris, alias via regia, et via consularis, Krolewska wielką drógá/ Gościniec. Mącz* 221b, 329b, 349d, 492a; O DROGACH Y GOSCINCACH KVPIECKICH. *SarnStat* 1234, 289, 947, 1235.

»gościniec ani ścieżka« (4): Pśi zátym widząc że nierząd/ w nogi przez gory do domow nie pátrzáiąc gościńcá/ áni náwet ścieżki *CzahTr* D3v.

W przen (17) : A zwlecż ono łtäre odzyenie onych dawnych obłędliwości łwoich/ á podłóż ie ná gościniec iechánia iego. *RejPos* 87v, 275; ABowiem pátrzay iáko Cnotá/ Rozum/ á Fortuná dáleko roznimi gościńczy od łiebie ciągną *RejZwierc* 22; widziłż przez iákie morze płyniełż/ widziłż iáko iesth ná nim wiele dziwnych á łrogich rozboynikow po tych gościńcoch rozłádzonych/ że do onego wdzięcznego porthu gdzie cnotá [...] trudno łie bárzo przed nimi przebić małż. *RejZwierc* [121]v, B4v [2 r.].

gościniec do czego (3): *RejWiz* 89; *RejPos* 36v; Do włzeteczności gościniec vtártý *RejZwierc* 220v.

W charakterystycznych połączeniach: *gościniec omylny; gościńcem ciągnąć; po gościńcoch chodzić, tułać się.*

Zwroty: »gościńcem chodzić« (3): Iáko cnotá z rozumem y fortuná roznimi gościńcy chodzą. *RejZwierc* A5v [*idem*] 21v, 23.

»gościniec torować« (1): Bełpiecznie káždy po łwiáthu wędruie/ Kto łobie cnotą gościniec toruie. *RejZwierc* 220v.

»gościniec utrzcć; gościniec utarty« (1; 2): Bowiem oná niecnotá gościniec vtárlá/ Szyroko do łwých dworow *RejWiz* 89, 180v; *RejZwierc* 220v.

Wyrażenia: »błędny gościniec« (1): Y dla tego ty łwięte łłowá Páńłkie [...] iłcieby vtátawicznie miáły być w rozmyłłaniu náłżym/ iż Pan náłż odkupiciel y dobrodzyey náłż/ widząc [...] / iż łie tułamy iáko łlepi po omylnych drogach á błędnych gościńcoch nikczemnego łwiátá tego/ [...] woła zá námi *RejPos* 286v.

»(u)bity gościniec« (2): *GórnDworz* Ee3v; O znácznáłż to drogá á vbity gościniec do tego Bethleem *RejPos* 36v.

Szereg: »droga a gościniec« (3): A což my tedy chcemy rzec nędzni pielgrzymowie/ ktorzy chodzimy á tułamy łie po drogach á po gościńcoch thego nędznego á mizernego Ieruzalem thego łwiátá *RejPos* 112, 36v, 286v.

Przen (54) :

a) *Życie* (2) :

Wyrażenie: »błędny gościniec« (1): A ták rozumiey iźci tu thobie podawáć raczy ony wdzyęcżne chleby/ y ony to błogofłáwione dáry łiedmiorákie Duchá łwe⁸⁰ łwiętego [...] ábyłł ie wdzyęcżnie przyiáł od niego/ ná tę drogę łwoię/ á na ten ták błędny gościniec twoy. *RejPos* 185.

Szereg: »droga a gościniec« (2): áby łie ten pan przytowárzyłż do nas/ á chodził z námi po tych náłżych drogach żywotá náłżego/ á gościńcoch náłżych *RejPos* 112, 185.

b) Sposób życia, pewien model postępowania (42) : *RejPs* 210v; Odcyągałem ya od káždey obłędliwey drogi/ Ony nędzne á bárzo mdłe moye krewkye nogi/ Owłfmem fie ząwždy pytał do gościńcá swego/ Abych po drogách twich chodził fłowá prawdziwego *LubPs* bb4; *RejWiz* 75v; *RejPos* 186v, 319; *BiałKat* 293v; Ewánielikow łobie bárzo przeciwnych [...] pilnie nápomina/ áby fię zás wrocili do gościńcá powżeznego z ktorego wyłtapili *CzechEp* 110; *GrabowSet* D3v; *LatHar* +6, +8, 239, 442, 445.

gościniec czego (6): RejPos 261 v; *GrochKal* 4; A wyproftowałem bieg/ ku gościńcowi Twey woley *GrabowSet* O2v; rácz go według miłosierdzia twego/ ná gościniec wiekuiłtego zbáwienia prowadzić *LatHar* 182, 45, 627.

gościniec do kogo, do czego (4): Boć ieden gościniec wżytkim do práwice Bożey *BibRadz* *2v; *GórnDworz* E7; *RejPos* 9; *CiekPotrŚredz*)?(4).

gościniec ku komu (1): ielzcze tobie iáfnieyłza drogá á wtorowánłzy gościniec vkazan iest ku temu Pánu twoiemu *RejPos* 196v.

W charakterystycznych połączeniach: gościniec błogosławiony, powszechny, prosty, stary, święty, zbawienny; gościniec ukazować (pokazać) (4), zatrzcć; na gościniec (do)prowadzić (4), nastąpić, nawieść; do gościńca wrocić się; od gościńca odwieść; z gościńca skierować, ustąpić (zstąpić)(2), zbić, zginąć, zrazić, zwieść; gościńcem puścić się, prowadzić (2), przywieść.

Zwrot: »gościńcem iść, chodzić« [szyk zmienny] (2 : 1): A iákie bępieczeńłtwo ten w łwych łpráwach miewa/ Kto iedno iáko trawy woł łwiátá vżywa. A káždego połstepku rozumem nie rzádzi/ Mnima by łzedł gościńcem á on bárzo błádzi. *RejWiz* 11v; *CzechEp* 98; *LatHar* 324.

Wyrażenia: »bity gościniec« (1): Włzákoż ielzcze/ mimo to/ náiduię ia iednę drogę/ ktora mi fie widzi być do tey przyłtałości/ práwym á bitym gościńcem/ á to tá iest/ áby człówek ták z mowá/ iáko y s łpráwámi namniey fie nie wydwarzał *GórnDworz* E7.

»błędny gościniec« (1): nie błádzcie á nie vnoście fie zá rozlicznemi á zá błędnemi tymi gościńcy łwiátá tego *RejPos* 287.

»prawy, prawdziwy gościniec« [szyk 6 : 4] (9 : 1): *LubPs* aa6v; *GórnDworz* E7; *RejPos* 240v; SKIErowác fie nie dáli s práwego goścyncá/ Prywatá nie miewála v onych przodkow mieyłcá. *MycPrz* I A2v; *CzechRozm* 59; *KochPs* 34, 164; *CzechEp* 98; *NiemObr* 96; *LatHar* 360.

»tarty gościniec« (1): Ale oto małz łwieżá drogę á tarty gościniec do niego/ vciec fie do łwiętey kroniki iego/ ktora iest łzyroce nápiłaná o łwiętym Bołtwie iego *RejPos* 9.

»utorowany gościniec« (2): A ták kto namniey słtápi s tey drogi iego/ á s tego iáłnego á wtorowánego iáwnego gościńcá łwięthem i fłowy iego [...] iuż [...] żádnym obyczáiem nie będye fie mogli dopytác do Bogá Oycá *RejPos* 293, 196v.

Szeregi: »droga a gościniec« [szyk 5 : 4] (9): *RejPos* 9, 178 [2 r.], 196v, 240v, 293, 293v, 319; RAcz mi Pánie gościńce twoie pokázác/ á drog łwoich rácz mię náuczyc. *LatHar* 82.

»ścieżka a gościniec« (4): áby nie miał pociechy z niego on łrogi wilk/ [...] á on okrutny wąż ktory záciera á práwie iáko iádem nápułzcza onymi rozlicznemi żádlý łwemi ty łwięte łciełzki á thy gościńce Páná tego *RejPos* 318v.

c) Środek, sposób osiągnięcia czegoś (6) :

gościniec do czego (5): skąd morzǎ/ rzeki/ co łą do bogactw przednie gościńce/ [...] iefli nie z ziemie? *Oczko* 3v; *WerGość kt*, 207; *LatHar* 663; *CiekPotr* 48.

Tytuł (3): GOŚCINIEC PEWNY: Niepomiernym moczygębom/ á omierzłym wydmiukflom światá tego/ do prawdziwego obaczenia/ á zbytkow łwych pohámowania. *WerGość kt*, 207, 208 *żp*.

Zwrot: »gościniec przetrzeć« (1): Starożytni łzláchnicy Polłczy, iáko mieszkáć Tu w tych kráiách poczęli, czyniác wltáwicznie Ręką swoią z pogány, gościniec ci prołty Przetárli do wlyłtkiego *CiekPotr* 48.

Szereg: »droga i gościniec« (1): z niego drogá y gościniec podáie łą do odpráwienia przyłtoynego rozliczney Chrześcijáńłkiey powinności *LatHar* 663.

d) *Temat* (4) : Bo Poetowie oni kiedy co piłáli/ Folguiác ozdobie łłow z gościńcá chybiáli. *StryjWjaz* A3; *KochFrag* 42.

gościniec czego (1): potrzebá żebym łą trochę z gościńcá záczyłey mowy wniólł *WysKaz* 14.

Zwrot: »gościniec torować« (4): Ale o Pędziłłkotách dołyc. Przyłtępuymy do Mártáhuzow łobie gościniec toruymy. *KlonWor* 25.

a. *O wodzie: łožysko rzeki, trasa statku itp.* (4) : Pátrżze że iedná [*woda*] żimna/ á druga goráca/ A trzecia iáko łąrká też bywa łmierzácá. Wlyłtko iey to gościniec/ co im idzye dzyála *RejWiz* 146; *KlonFlis* F2v.

gościniec do kogo (1): Iechałes potym żiemią/ tám gdzie Wilná cícha Górę z wieku łádzóną/ potaiemnie łpycha Czyniác łobie gościniec cíchy do łiefłrzyce *KochPam* 83.

Wyrażenie: »gościniec wodny« (1): Niechay nas przyłtknie Boreas cnotliwy Do znáiomego łądu przez ten krzywy Gościniec wodny *KlonFlis* H4.

3. *Prezent przywieziony z podróży* (1) : Ták łą słlaw oycu y máćierzy łtárey/ Wefóło/ łzátno/ y łzumno bez miáry. Odday rodzicom gościniec nieboże/ Iáki być może. *KlonFlis* H4v.

Synonimy: **1.** *gospoda*, »gościny dom«, *karczma*, *legier*, *stanie*, »szynkowny dom«; **2.** *droga*.